

Thema

Zijn naam aanroepen

J.W. van der Jagt

Het hart van Christus' gemeente klopt ongetwijfeld in de zondagse eredienst. Daar komen we als gelovigen, verschillend als we zijn, samen. We luisteren naar het evangelie, gebruiken de sacramenten, bewijzen barmhartigheid aan de armen en we roepen God de Here publiek aan (zd. 38). Samen oefenen we de gemeenschap met God. Vervolgens keren we terug naar ons doordeweekse leven in een multireligieuze samenleving die gekenmerkt wordt door menselijke autonomie en individualisme. Zoals ons hart een vitale functie in ons leven vervult, zo zorgt de eredienst voor de vitaliteit van het leven van de gemeente in al haar leden.

Onze hulp

Elke eredienst in de gereformeerde kerk begint met de laatste zin van Psalm 124: 'Onze hulp is in de naam van de HERE die hemel en aarde gemaakt heeft.' Dat we met deze woorden beginnen, is geen voorschrift in Gods Woord, maar berust op een keus van de kerk. Het zou anders kunnen. Het is ook niet altijd zo geweest. G. van Rongen laat zien dat pas in de 16^e eeuw werd besloten om van het slot van Psalm 124 het begin van de eredienst te maken (*Samen met al de heiligen III*, p. 12v). Dat was geen slechte keus, om niet te zeggen: het was een gouden greep. In Psalm 124 wordt gezongen over de verlossing die de Here gegeven heeft. Als Hij zijn volk niet had gered, dan waren ze verslonden, verdronken en vergaan. Zijn hulp en verlossing worden dankbaar bezongen en dat loopt uit op de al even dankbare belijdenis dat ze hun hulp van de HERE verwachten. Het is met die belijdenis dat de eredienst begint. Dat is dan ook meer dan de formele openingszin waarmee een voorzitter de vergadering opent. Met deze belijdenis zeggen we hoe wij samenkomen: als mensen die hulp verwachten van de Here God. Zo begint de eredienst met datgene wat wezenlijk is voor de kerk die samenkomt. Immers, de kerk is 'de vergadering van de ware gelovigen die al hun heil van Jezus Christus verwachten'. Zo spreken we in artikel 27 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis over de kerk van Christus. Daarom komt die kerk samen en belijdt zij dat ze haar hoop op de Here God vestigt.

Alle eeuwen

Dit begin van de eredienst verbindt ons dus niet alleen met de kerken uit de 16^e eeuw, maar ook met het volk van Psalm 124. Het gaat nog verder terug. Alle eeuwen hebben de kinderen van God op zijn hulp vertrouwd. Men heeft *altijd* al de naam van de Here aangeropen. We lezen immers in de Schrift dat men daarmee begon in de tijd van Set en Enos (Gen. 4:26).

In Enos' dagen begon niet de persoonlijke omgang met de Here. De offers van Kaïn en Abel laten zien dat men voordien al gewend was om met de Here om te gaan. Ook is het breder dan dat een enkeling de naam van de Here aanroept. We lezen dat 'men' het ging doen. Het aanroepen van de naam van de Here wordt bij het nageslacht van Set en Enos kennelijk algemeen. Het gaat boven de individuele omgang met de HERE uit. Het is ook een *begin*. Het is niet bij één keer gebleven. Ook al lezen we er na Genesis 4 niet zoveel meer over, men is er kennelijk mee doorgegaan. Het is gewoonte geworden, vergelijkbaar met de gewoonte van de Here Jezus om naar de synagoge te gaan. Het komt dan ook terug in het leven van Abraham en Isaak.

Als Abraham het beloofde land heeft bereikt, slaat hij aanvankelijk zijn tenten bij Betel op. Daar bouwt hij een altaar en roept hij de naam van de Here aan (Gen. 12:8). Vandaar trekt hij wel het hele land door, maar na verloop van tijd komt hij in Betel terug (13:4). Die plaats lijkt een soort

'basiskamp' in zijn nomadisch bestaan. Daar staat een altaar waar hij de naam van de HERE aanroept. Iets dergelijks lezen we van Isaak. Hij bouwt een altaar in Berseba, plant daar een boom (een tamarisk) en roept daar de naam van de HERE aan (Gen. 21:33; 26:33). Een boom en een altaar markeren deze plaatsen in het leven van de aartsvaders. Het worden herkenbare plaatsen waar de naam van de HERE aangeroepen wordt. Zo kan bij het aanroepen van de naam van de HERE inderdaad gedacht worden aan *openlijke* verering van de HERE God. Niet ten onrechte wordt bij Genesis 4:26 gedacht aan 'de eerste aanwijzing van een openbaren eeredienst en van een samenkomen der kerk onder het oude verbond', zoals A.G. Honig het zegt (*Handboek van de Gereformeerde Dogmatiek*, p. 685).

Heel anders

Deze openlijke verering is dus al in de dagen van Enos begonnen. Met die mededeling sluit de bijbelschrijver het hoofdstuk af waarin hij de eerste ontwikkeling van de mensheid na de zondeval tekent. De meeste aandacht gaat daarbij uit naar het nageslacht van Kaïn, uitlopend op de culturele ontplooiing bij de zonen van Lamech en diens eigen wraaklied. Het begin van het aanroepen van de naam van de HERE wordt daarom ook wel gezien als een *reactie* van Set en de zijnen op het ongeloof van Lamech. 'In hun benauwdheid vanwege het opdringen der kaïnieten zijn zij in getale bij God bescherming gaan zoeken', schrijft C. Vonk (*De Voorzeide leer* 1a, p. 146). Is dat niet ook het populaire beeld dat velen bij deze verering van de HERE hebben? Maar dat laat zich toch moeilijk denken.

In de volgorde van de vertelling wordt het aanroepen van de naam van de HERE verteld ná de ontwikkeling van het ongeloofsgeslacht van Kaïn. Maar die volgorde betekent nog niet dat het aanroepen van de HERE een reactie was uit angst voor Lamech en diens mentaliteit. De opeenvolging van de generaties spreekt dat ook tegen.

De dagen van Enos zijn de dagen van de derde generatie van de mensen. Adam is de eerste, Kaïn en Abel de tweede. Set wordt geboren als Abel al vermoord is. In de tijd gerekend behoort hij tot de derde generatie en Enos dus bij het vierde geslacht. Maar Lamech is de zevende generatie vanaf het begin. Dit zou betekenen dat men met het aanroepen van de naam van de HERE al begonnen is voordat Lamech in de wereld was, voordat zijn zonen hun ontdekkingen deden en hun vader zijn wraaklied zong. Lamechs mentaliteit is eerder een reactie op en een afzetten tegen het aanroepen van de naam van de HERE, waar het geslacht van Set mee begon, dan andersom. De openlijke verering van de HERE is eerder begonnen dan de brutale openlijke negatie van God en heeft de oudste papieren.

Hoe het wat dit betreft ook is, in elk geval kan gezegd worden dat het geslacht van Set door de bijbelschrijver wordt *getypeerd* als het geslacht dat de naam van de HERE ging aanroepen. Dat maakt dit geslacht 'geheel anders' (Ef. 2) dan de nazaten van Kaïn. Die redden zichzelf wel en hebben God niet nodig. Zij verkiezen te leven in menselijke autonomie tegenover God. Set en Enos kunnen en willen niet zonder de HERE, en vertrouwen op zijn hulp.

De naam ontvouwd

De naam die men in de dagen van Enos begon aan te roepen, heeft God in de loop van de tijd nader ontvouwd. In Exodus 6:2 zegt Hij tegen Mozes: 'Ik ben aan Abraham, Isaak en Jakob verschenen als God de Almachtige, maar met mijn naam HERE ben Ik hun niet bekend geweest.' Het gaat hier om de naam van God die in de nog gangbare vertaling HERE is, als weergave van het Hebreeuwse 'Jahwe'. Dat is Gods naam in onderscheid van zijn titel 'Here', die zijn heerschappij, zijn zeggenschap uitdrukt, het Hebreeuwse 'Adonai'. Als de aartsvaders God aanriepen, spraken ze Hem niet als HERE aan, want zij hadden die naam nog niet gehoord. Zij kenden Hem alleen als God de Almachtige. God stelt Zich pas als HERE voor, wanneer Hij vanuit de brandende braamstruik Mozes roept en naar Egypte stuurt. Zijn naam luidt: 'Ik ben die ik ben' (Ex. 3:14). Als de Israëlieten vragen wie Mozes heeft gestuurd, moet hij zeggen: 'De HERE, de God uwer

vaderen, de God van Abraham, de God van Isaak en de God van Jakob, heeft mij tot u gezonden; dit is mijn naam voor eeuwig en zo wil Ik aangeroepen worden van geslacht tot geslacht' (vs. 15). De HERE komt met een nieuwe naam. Die drukt uit dat Hij altijd dezelfde is en doet wat Hij beloofd heeft. Past het ook niet bij dit moment, dat Hij deze naam bekend maakt? Na lange tijd komt de Almachtige terug op het verbond dat Hij met Abraham gesloten heeft. Hij gaat doen wat Hij heeft beloofd. Zo wil Hij ook met zijn volk omgaan. Daarom geeft Hij een naam om Hem aan te roepen, een naam die zijn betrouwbaarheid uitdrukt. Je kunt Hem aanspreken op zijn woord. Daarin geeft de HERE een nadere ontvouwing van wie Hij is.

Het lijkt tegenstrijdig dat we dit in Exodus 3 en 6 lezen, terwijl al van Enos, Abraham en Isaak wordt gezegd dat zij de naam van de HERE aanriepen. Daar wordt de naam al gebruikt die de HERE pas aan Mozes heeft bekend gemaakt. Kennelijk gebruikt de bijbelschrijver die naam alvast vooraf. Dat kan ook omdat het om dezelfde God gaat. Zo kunnen wij vragen wanneer koningin Beatrix geboren is. We noemen dan haar titel, terwijl ze op het moment van haar geboorte nog lang geen koningin was. Dat is ze in haar latere leven geworden. Zo gebruikt de bijbelschrijver de naam van de HERE al, omdat hij de nadere ontvouwing van die naam al weet: de God die Enos aanriep, is niemand anders dan de HERE, die ter wille van zijn verbond met Abraham zijn volk uit Egypte verlost. Hij is de God van het begin, de almachtige Schepper van hemel en aarde.

Nog verder is deze naam ontvouwd. Joël kondigt de dag van de HERE aan (Joël 2) en belooft dat ieder die de naam van de HERE aanroept, behouden zal worden. De apostel Petrus verkondigt dat deze profetie op de Pinksterdag in vervulling gaat. Hij wijst zijn hoorders op Jezus Christus. Zij moeten zich bekeren en laten dopen 'op de naam van Jezus Christus' tot vergeving van hun zonden. Zo verbindt hij de redding die Joël belooft, aan de naam van de Here Jezus. Paulus vertelt hoe Ananias bij hem kwam en tegen hem zei: 'Sta op, laat u dopen en uw zonden afwassen "onder aanroeping van zijn naam"' (Hand. 22:16). Hij moet doen waar men in Enos' dagen al mee begon, maar hij mag de naam van de HERE kennen als de Here Jezus Christus. In die naam heeft de HERE zijn naam ontvouwd. Hij is de Almachtige die in Christus trouw zijn verbond nakomt. Deze Christus heeft de naam boven alle naam ontvangen, opdat in zijn naam alle knieën in aanbidding zich zullen buigen (Fil. 2:9v; Ef. 1:21). Het is in zijn naam dat de gemeente 's zondags samenkomt en eenparig God aanroept (Mat. 18:19v).

Het is een rijke naam. De rijkste naam van alle namen. Wie hem aanroept, zal behouden worden, belooft het evangelie. Gods kinderen roepen onder allerlei omstandigheden Hem aan en verwachten hulp uit de meest uiteenlopende nood. Steeds roepen ze in het vertrouwen dat de HERE helpt. We horen David zeggen: 'Ik roep u aan, omdat Gij, o God, mij antwoordt' (Ps. 17:9). In Psalm 31:18 is dat het gebed: 'HERE, laat mij niet beschaamd worden, want U roep ik aan.' De HERE God is goedertieren voor allen die Hem aanroepen (Ps. 86:5). Hij belooft dat Hij zal antwoorden wie Hem aanroept (Ps. 91:15). Hij is nabij allen die Hem aanroepen in waarheid (Ps. 145:18). Het aanroepen van de naam van de HERE of, kortweg, van de HERE, is geen slag in de lucht. Dat laat de Schrift voortdurend zien. In de Catechismus wordt verband gelegd met de naam van de Here Jezus, doordat gezegd wordt dat we mogen bidden in het vaste vertrouwen dat God ons, 'al zijn wij dat niet waard, om Christus' wil zeker verhoren zal' (vr./ antw. 117).

Alle volken

Het aanroepen van de naam van de HERE heeft katholieke dimensies. Wanneer God in de loop van de eeuwen zijn naam ontvouwt, neemt Hij heel de wereld daarin mee.

Tegen de tijd dat Hij Jeruzalem laat verwoesten en ook het koninkrijk van de twee stammen, Juda en Benjamin, in ballingschap laat wegvoeren, belooft Sefanja dat God aan de volken 'andere, reine lippen zal geven, opdat zij allen de naam des HEREN aanroepen; opdat zij Hem dienen met eenparige schouder' (Sef. 3:9). Het is de unieke boodschap dat de naam van de HERE op de lippen

van alle volken zal zijn. In dezelfde profetie zegt Sefanja dat de HERE van zijn volk door alle ellende van de ballingschap heen 'een ellendig en gering volk' zal overlaten 'en wie schuilen bij de naam des HEREN' (vs. 12). Wat de profeet van de volken zegt en hoe hij de rest van Juda typeert, verschillen nauwelijks van elkaar. Wie de naam van de HERE aanroep, doet dat om bij die naam te schuilen. Wie bij die naam wil schuilen, zal hem uiteraard ook aanroepen. De volken met hun gereinigde lippen zullen daarin één worden met de rest die de HERE van Juda overlaat. Zo kan Paulus later zijn brief aan de gemeente in Korinte heel weids adresseren 'aan de geheiligden in Christus Jezus, de geroepen heiligen met allen die *allerwege* de naam van onze Here Jezus Christus aanroepen, hun en onze Here ...' (1 Kor. 1:2; verg. het *allerwege* in 1 Tess. 1:8). Het aanroepen van de naam van de Here gebeurt overal, in de gehele wereld. Er is 'onder de hemel geen andere naam aan de mensen gegeven waardoor wij moeten behouden worden' (Hand. 4:12). Petrus zegt het tegen de joodse leiders, maar wat hij zegt, is *algemeen*: 'onder de hemel' en 'de mensen'. Waar iemand ook leeft, het is altijd onder de hemel waar God woont. Wie je ook bent, je bent altijd mens, mens onder de hemel van God. Overal en voor iedereen is de naam Jezus Christus de naam van behoud.

De apostel Paulus sluit daar nauw bij aan als hij zegt dat 'één en dezelfde Heer is over allen, rijk voor allen die Hem aanroepen; want al wie de naam des HEREN aanroept, zal behouden worden' (Rom. 10:12v). De belofte van Joël - '*al* wie de naam aanroept' - is zo wijd als de wereld strekt. De kerk die de naam van de HERE aanroept, is katholiek in de ruimste zin van het woord. Ze is dan ook missionair. De wijde belofte van de naam motiveert de apostel om het evangelie te verkondigen. Want 'hoe zullen zij dan aanroepen, in wie zij niet geloofd hebben? Hoe geloven in Hem van wie zij niet gehoord hebben? Hoe horen zonder prediker? Hoe prediken zonder gezonden te zijn' (vs. 14v)?

Onze samenleving is multireligieus. Daarin verschilt ze niet veel van de wereld waarin Petrus en Paulus de naam van Christus verkondigden en waarin de gelovigen bekend stonden als 'zij die de naam van Christus aanroepen'. Die naam is vandaag niet minder de naam voor alle mensen om behouden te worden. De enige naam voor alle volken, alle mensen, juist in een samenleving waarin zoveel goden en religies bestaan!

Gemeenschap

Vanaf het begin en alle eeuwen door en overal wordt de naam van de HERE aangeroepen. De kerk is van alle tijden en voor alle volken. Mensen die, gescheiden van elkaar als ze zijn door afstanden van tijd en plaats, elkaar niet ontmoeten, laat staan dat ze elkaar kennen, roepen allen dezelfde naam aan. Deze naam sticht gemeenschap die boven tijd en plaats uitgaat. Maar deze gemeenschapstichtende kracht van de naam brengt natuurlijk *sámen* wanneer afstand van tijd en plaats niet bestaat. In de Bijbel lezen we vaak genoeg dat Gods kinderen persoonlijk de naam van de HERE hebben aangeroepen (bijv. Ps. 17:9; 18:7; 88:10 e.a.). Maar Sets nageslacht begon met iets *ánders* dan de persoonlijke omgang met de HERE, die men voordien al kende. De openlijke verering was ook *gezamenlijke* verering.

De HERE heeft zelf het gezamenlijke karakter van zijn verering benadrukt. De Israëlieten mochten Hem niet vereren op elke plaats die ze zelf zouden kiezen. Dat was de praktijk van de heidense volken die in Kanaän woonden. Maar de HERE wilde gediend worden op de plaats die Hij zou kiezen 'om zijn naam te vestigen' (Deut. 12). Naar die plaats moest zijn volk gaan. Ongetwijfeld was dat de tabernakel en de tempel. Daar stond de ark van de HERE 'waar de naam van de HERE, de Here der heerscharen, die op de cherubs troont' over uitgeroepen was (2 Sam. 2:2). Uiteraard komt de plaats waar de naam van de HERE gevestigd is, er het meest voor in aanmerking om die naam aan te roepen.

Koning David legt dat verband later heel expliciet. Toen hij de ark naar de stad Jeruzalem had overgebracht, gaf hij, dichterlijk en muzikaal begaafd als hij was, Leviëten de opdracht om de HERE te loven met de woorden: 'Looft de HERE, roept zijn naam aan, maakt onder de volken zijn daden bekend. Zingt Hem, psalmzingt de HERE, gewaagt van al zijn wonderen. Beroemt u in zijn

heilige naam, het hart van wie de HERE zoeken verheuge zich' (1 Kron. 16:8v). We kennen dit begin ook als de aanhef van Psalm 105:1 en uit het loflied van de verlostten van Jesaja 12. Het is een machtige aanhef, waarin de lof van de HERE verbonden is met het aanroepen van zijn naam en deze twee gaan missionair gepaard met de verkondiging aan alle volken. Deze lof wordt gezongen op de plaats waar de naam van de HERE zijn gemeente samenbrengt. In Psalm 116 zegt Gods kind dan ook dat hij de naam van de HERE zal aanroepen en zijn geloften betalen zal 'in de tegenwoordigheid van al zijn volk, in de voorhoven van het huis des HEREN, in uw midden o Jeruzalem' (vs. 14 en vs. 18-19). De naam van de HERE roept ons samen om hem openlijk en eendrachtig aan te roepen.

Wezenlijk

Daarin laat de kerk haar eigen karakter zien. Het stempelt haar zo sterk dat met het wel of niet aanroepen van de naam van de HERE mensen en volken worden getypeerd. In Psalm 14 spreekt de dichter over God die vanuit de hemel ziet dat alle mensen goddeloos zijn. Van hen wordt gezegd dat er niemand is die Hem aanroept (vs. 4: verg. Ps. 53:5). God let er kennelijk op of de mensen zijn naam aanroepen. Of zij dat doen, maakt wezenlijk verschil. In Psalm 79 wordt van God gebeden dat Hij zijn woede zal uitgieten over de vijanden van zijn volk. Die vijanden zijn 'de volken die U niet kennen' en 'de koninkrijken die uw naam niet aanroepen'. Jeremia citeert deze psalm als hij zegt: 'Stort uw gramschap uit over de volken die u niet kennen, over de geslachten die uw naam niet aanroepen' (Jer. 10:25). Dat zij de naam van de HERE niet aanroepen, is zo kenmerkend dat ze daarmee kunnen worden aangeduid. Dat zie je ook bij de gemeente van Christus. Als Ananias door de Here Jezus naar Saulus wordt gestuurd, noemt hij hem de man die volmacht heeft om 'allen die uw naam aanroepen gevangen te nemen' (Hand. 9:14). Ze kennen hem in Damascus als degene die bezig was om 'wie deze naam aanriepen' uit te roeien (9:21). De gemeente in Jeruzalem staat kennelijk bekend als de mensen die de naam van de Here Jezus aanroepen. Het zegt wat wezenlijk is voor de gemeente. Zij leeft niet uit eigen kracht, maar weet zich afhankelijk van de Here Jezus Christus en zijn genade.

Eredienst

Elke zondag vergadert de katholieke kerk. Zij houdt openlijk haar eredienst. Ze belijdt met Psalm 124 haar afhankelijkheid van God, de Almachtige. Hem roept ze aan in de naam van Jezus Christus. Openlijk komt zij uit voor de ene naam die er voor alle mensen is om behouden te worden. Zij toont een andere mentaliteit dan die van autonome mensen die hun leven maken zonder God. Haar samenkomst vormt een protest tegen het individualisme waarin mensen los van anderen hun eigen weg gaan. Openlijk laat zij zien wat zij is: de vergadering van de gelovigen die al hun heil verwachten van Jezus Christus. Zo houdt ze van week tot week haar erediensten voor God.